

Bc. Magdaléna Pazlarová

Kognitivní přístupy k verbálnímu humoru a jejich aplikace na španělštinu

(posudek oponenta diplomové práce)

Autorka si pro svou diplomovou práci zvolila téma, které je lákavé a na první pohled zajímavé, zároveň v sobě ale skrývá velká nebezpečí: popsat vnitřní fungování jazykového humoru je nesmírně obtížné, snaha vysvětlit, proč je něco vtipné, může snadno skončit nezdarem, protože se lze utopit ve výčtu banalit, jež podstatu věci ve svém souhrnu neosvětlí. Ostatně mnozí skutečně vtipní lidé historie varovali před záměrem vysvětlovat vtip. Magdaléna Pazlarová zvolila dle mého soudu velmi dobrou cestu: pokusila se aplikovat některé existující kognitivní teorie na konkrétní jazykový materiál ve španělštině a analýzou příkladů jazykových vtipů nejen ukázat možnosti těchto teorií, ale také právě alespoň částečně fungování jazykového humoru. Úkol to logicky nebyl vůbec snadný, ale domnívám se, že si s ním poradila se ctí.

Formálně je práce členěna na pět kapitol, zřejmé jsou ale dva hlavní velké celky. První z nich, teoretická část, se snaží úsporným způsobem – jinak to vzhledem k šíři teoretického kognitivního rámce ani nejde – čtenáře uvést do světa kognitivní lingvistiky a některých jejích základních pojmů a východisek, pochopitelně zejména v souvislosti s tématem humoru. Hlavní pozornost věnuje dvěma teoriím spjatým s kognitivní analýzou humoru (humorné metafory Salvatora Attarda a *frame-shifting* Seany Coulson), které průběžně zasazuje do obecnější Fauconnierovy teorie mentálních prostorů, odkazuje ale i k některým přístupům dalším. Jádrem práce je druhý velký celek, praktická část, nabízející velmi podrobnou analýzu 14 jazykových vtipů, získaných z účtů na Twitteru a ze španělských periodik, která velmi promyšleně pracuje s prvky výše zmiňovaných teorií. Závěrečná kapitola stručně shrnuje hlavní výsledky práce.

Hned v úvodu svého hodnocení bych chtěl ocenit praktickou analýzu konkrétních příkladů, jež je nade vše pochybnost nejlepší pasáží práce. Schopnost aplikace osvojených teorií na jazykový materiál, schopnost uvažovat nad nejrůznějšími jazykovými, kontextovými a situačními aspekty zkoumaných příkladů je autorčinou silnou stránkou – a zdá se mi, že tato pasáž je napsána i s největším zaujetím, navíc věcně správně a velmi poutavě. V analýzách jsem nenašel nic zásadního, co bych mohl autorce vytknout: aplikace teoretických konceptů je promyšlená a správná, autorka navíc promýšlí každý případ ze všech možných hledisek, z nichž některá jsou pro čtenáře překvapivá. Jistě, některé z komentářů konstatují vcelku zřejmé skutečnosti a i některé z aplikací teoretických pojmů vlastně jen zasazují do odborného rámce a odborného jazyka poměrně banální závěry (což není ale problém autorky, nýbrž dotyčných teorií), ale jako celek jsou tyto rozборы velmi přesvědčivé, navíc psané s elegancí a vtipem (což je vzhledem k tématu práce jistě potěšitelné).

Za poněkud slabší považuji úvodní část, a to ze dvou důvodů. Méně výrazným problémem je jistá útržkovitost popisu představovaných teoretických přístupů a pojmů. Jistě, jde o nesmírně složitou a rozsáhlou problematiku a vše, co autorka uvádí, je podstatné a věcně správné, posuzujeme-li ale text jako celek, může mít čtenář neznalý

problematiky místy potíže s pochopením všech souvislostí výkladu. Budiž nicméně hned konstatováno, že většinu těchto pochybností zpětně odstraní praktická analýza, ve které se autorce na konkrétních příkladech daří některé pojmy vysvětlit lépe než v teoretické části. Za závažnější vadu práce považuji styl výkladu v teoretické části. Autorka chvályhodně usiluje o vstřícnost ke čtenáři a snaží se neustále odkazovat na již zmíněné, v úvodní teoretické části to ale vede k častému opakování již řečeného: často předjímá, o čem bude řeč dále, a v další pasáži opět shrnuje již uvedené (týká se to např. s. 10, 14, 19). Paradoxní je, že podobný princip uplatňuje autorka i v praktické části, když čtenáři průběžně stručně připomíná význam užívaných pojmů, tam tento přístup ale funguje a jde naopak o stylisticky velmi vhodný prostředek. Vezmu-li v úvahu ještě i to, že teoretická část je jazykově méně přesvědčivá než část praktická – objevuje se opakování slov a formulací (srov. např. první odstavec kapitoly 2.1.1) či užívání zvláštních obrátů (*lidské užívání jazyka*, s. 8) – vyvolává to ve mně dojem, jako by na důkladnou revizi této úvodní části zbylo málo času (opakuji, že toto vše uvádím při vědomí toho, že autorka na těchto stránkách popisuje velmi složitou, abstraktní materii).

Za jistou slabinu práce by snad někdo mohl považovat též skutečnost, že autorka důkladně pracuje jen s několika málo zdroji, ostatní jsou spíše jen zmiňovány, já se ale domnívám, že tento autorčin postup je v pořádku, vyplývá z řádu věcí a práci negativně neovlivňuje.

Poznámky a náměty k obhajobě:

- Autorka mluví o španělském jazykovém humoru. Z toho vysuzují, že předpokládá, že je důležité, o jakém jazyce mluvíme. Mezi jejími příklady najdeme takové, které mimo španělštinu nedávají smysl (typickým představitelem je to, čemu se spíše laicky říká „slovní hříčka“), ale i příklady jiné. Jaký má autorka názor na souvislost mezi jazykovým humorem a konkrétním jazykem?
- Zmiňované slovní hříčky jsou noční můrou překladatelů. Autorka se na několika místech práce musela vyrovnat s alespoň pracovním překladem takových příkladů do češtiny. Co obecně soudí o jejich přenositelnosti do jiného jazyka?
- V práci je popsán obecný způsob, jakým autorka vybírala příklady. Hrála při tomto výběru roli i skutečnost, zda je daný příklady vysvětlitelný používanými teoriemi? Narazila na příklady, na něž použité interpretační postupy nestačí?

Z formálního hlediska je práce připravena dobře, našel jsem jen několik překlepů (někdy i v analyzovaných příkladech nebo jejich překladech, viz s. 30) – a určité potíže dělá autorce česká interpunkce (u vložených vět občas píše čárky spíše po španělském způsobu).

Celkově se domnívám, že jde o velmi zajímavou práci na poutavé téma, u které je jistý nesoulad mezi skvělou praktickou částí a místy problematickou výkladovou složkou.

Práci doporučuji k obhajobě a předběžně ji hodnotím známkou *velmi dobře*.

V Praze dne 27. 5. 2022

prof. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.